

Nihan SONGÖR SAYILIR
Av. Arb. Doktora Öğrencisi
Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Medeni Hukuk ABD., Özel Hukuk Doktora Programı.
nihan_sngr@hotmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-8930-3352>

*Dijital Ortamda Müzik Paylaşımı ve
Telif Hakkı İhlalleri: Hukuki ve Teknik
Bir Değerlendirme*

*Music Sharing and Copyright
Infringements in the Digital
Environment: A Legal and Technical
Assessment*

Makale Kategorisi (Araştırma Makalesi / Research Article)

Geliş Tarihi / The Date of Received:12.02.2025

Kabul Tarihi / The Date of Accepted:13.07.2025

Yayın Tarihi / The Date of Published:28.07.2025

Atıf / Citation

Songör Sayılır N. (2025). Dijital Ortamda Müzik Paylaşımı ve Telif Hakkı İhlalleri:Hukuki ve Teknik
Bir Değerlendirme, Yeni Fikir Dergisi, 17 (34), 15-26

Songör Sayılır N. (2025). Music Sharing and Copyright Infringements in the Digital Environment: A
legal S

Bu makalede intihal programıyla benzerlik raporu alınmıştır.
In this article, a similarity report with the plagiarism program was received.

Dijital Ortamda Müzik Paylaşımı ve Telif Hakkı İhlalleri: Hukuki ve Teknik Bir Değerlendirme

Öz

Dijital teknolojilerin ve internetin hızla yayılması, fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda yeni tartışmaları beraberinde getirmiştir. Özellikle müzik eserlerinin çevrimiçi paylaşımı, telif hakkı ihlalleri açısından büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu makale, fikri hakların genel çerçevesini çizerek, internet ortamında eser sahiplerinin karşılaştığı ihlalleri ve mevcut hukuki düzenlemeleri ele almaktadır.

Makale kapsamında, internet ortamında müzik paylaşımı ve MP3 değişim programları gibi uygulamaların fikri haklara etkileri değerlendirilmiş; bu konuda alınabilecek hukuki ve teknik önlemler incelenmiştir. Özellikle Türk hukuku çerçevesinde, eser sahiplerinin hakları, internet servis sağlayıcılarının sorumlulukları ve ihlallere karşı alınabilecek çözüm önerileri detaylandırılmıştır.

İnternet üzerinden gerçekleştirilen fikri hak ihlallerinin önlenmesi için yalnızca hukuki düzenlemelerin yeterli olmadığı, teknik önlemlerin de devreye sokulması gerektiği vurgulanmaktadır. Dijital Hak Yönetimi, kopyalanamayan CD'ler ve filtreleme sistemleri gibi teknik çözümlerle eser sahiplerinin haklarının daha etkin korunabileceği belirtilmektedir.

Sonuç olarak, dijital dünyada fikri hakların korunması için hukuki, teknik ve etik temelli önlemlerin bir arada uygulanması gerektiği, ayrıca küresel iş birliklerinin geliştirilerek internet üzerinden yapılan ihlallerin sınır ötesi boyutlarının da dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Fikri Mülkiyet Hakları, Telif Hakkı ihlalleri, İnternet Hukuku, müzik paylaşımı, Dijital Hak yönetimi

Music Sharing and Copyright Infringements in the Digital Environment: A Legal and Technical Assessment

Abstract

The rapid expansion of digital technologies and the internet has introduced new challenges in protecting intellectual property rights. In particular, the online sharing of music works poses a significant issue concerning copyright infringements. This article outlines the general framework of intellectual property rights, examines the violations encountered by rights holders in digital environments, and discusses the existing legal regulations.

The study evaluates the impact of online sharing of music and MP3 exchange programs on intellectual property rights, analyzing the legal and technical measures that can be implemented to prevent such infringements. Within the framework of Turkish law, the article explores the rights of copyright holders, the liabilities of internet service providers, and potential solutions to address these infringements.

It is emphasized that legal regulations alone are insufficient to prevent copyright violations in the digital space and that technical measures must also be adopted. Solutions such as Digital Rights Management (DRM), copy-protected CDs, and filtering systems are discussed as effective methods to safeguard intellectual property rights more efficiently.

In conclusion, the article underscores the necessity of a comprehensive approach that combines legal, technical, and ethical measures to ensure the protection of intellectual property rights in the digital world. Additionally, it highlights the importance of global cooperation in addressing cross-border infringements facilitated by the internet.

Keywords: Intellectual Property Rights, copyright infringements, Internet Law, sharing of music, management of Digital Rights

1. GİRİŞ

Dijital teknolojilerin ve özellikle internetin hızlı gelişimi, bilgiye erişimi kolaylaştırmış ve çeşitli içeriklerin, özellikle müzik eserlerinin çevrimiçi ortamda geniş kitlelere ulaşmasını mümkün kılmıştır. Bu gelişmeler, fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle müzik alanında, dijital formatta çoğaltma ve paylaşımın teknik olarak kolaylaşması, eser sahiplerinin haklarını tehdit eder hale gelmiştir.

Bu makalede, dijital ortamda müzik paylaşımının fikri mülkiyet hakları üzerindeki etkisi incelenmekte, internet üzerinden yapılan ihlallerin hukuki ve teknik boyutları değerlendirilmektedir. Türk hukuku çerçevesinde telif hakkı korumasının kapsamı, internet servis sağlayıcılarının sorumlulukları ve mevcut düzenlemelerin yeterliliği irdelenmekte; ayrıca dijital hak yönetimi gibi teknolojik çözümlerin hukuki korumayı nasıl desteklediği tartışılmaktadır.

Son olarak, yalnızca hukuki düzenlemelerin değil, teknik önlemlerin ve etik yaklaşımların da fikri hakların korunmasında önemli rol oynadığı vurgulanmakta; dijital çağın ihtiyaçlarına yanıt veren bütüncül bir koruma sistemine duyulan ihtiyaç ortaya konulmaktadır.

2. FİKRİ HAKLARIN GENEL ÇERÇEVESİ

İnternetin küresel ölçekte yaygınlaşması, bilgi ve içerik paylaşımını kolaylaştırmakla birlikte, fikri mülkiyet haklarının ihlali bakımından da ciddi sorunlara yol açmıştır. Eser sahiplerinin dijital ortamlarda karşılaştığı temel sorun, kendi iradeleri dışında eserlerinin çoğaltılması, dağıtılması ve umuma iletilmesidir. Bu durum, telif haklarının temel ilkeleriyle çelişmekte; özellikle müzik, yazılım ve görsel sanatlar gibi kolay dijitalleştirilebilen içerik türlerinde ihlallerin yaygınlaşmasına neden olmaktadır.

Fikri haklar konusu ele alındığında, bu kavramın "bir kişinin tüm fikri ve zihinsel çaba ve emeği sonucunda ortaya çıkan eserler üzerinde hukuki bir koruma sağlayan ve hak sahibine, dilediğinde bu korumadan faydalanma hakkı tanıyan menfaatler" olarak tanımlandığı görülmektedir (Arkan, 2019: 29; Ateş, 2003: 93; Öztan, 2008: 7; Tekinalp, 2021: 78). Başka bir deyişle, fikri haklar sadece bilimsel ve edebi eserleri, müzik, güzel sanatlar ve sinema eserlerini değil, aynı zamanda işlenmiş eserler, tasarımlar, markalar ve patentleri de kapsayan bir genişliğe sahiptir. Nitekim, bazı ülkelerde fikri hak denildiğinde bu kavramların hepsi birden anlaşılmaktadır. Fakat, Türkiye’de fikri hak denildiğinde sadece eserlerden bahsedilmektedir. Diğer tanımlar ise sınai hak kavramının içerisinde incelenmektedir.

Fikri haklar kapsamında yer alan eserler üzerinde durmadan önce, eser ve eser sahibinin tanımlarını anlamak, elbette daha mantıklı olacaktır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) uyarınca eser, sahibinin

hususiyetini taşıyan ve estetik veya bilimsel değer barındıran fikir ürünüdür (Tekinalp, 2021: 105; Arkan, 2019: 73). Hukuki açıdan eser, "bir kişinin yalnızca zihinsel çabasıyla ortaya koyduğu ve hukuki açıdan değer taşıyan sonuçlar" olarak tanımlanmaktadır (Ateş, 2003: 55; Erel, 2009: 27). Diğer bir ifadeyle; bir kişinin kendi ürettiği ürünün eser sayılabilmesi için hukuki olarak da anlamlandırılabilmesi gerekmektedir. Öte yandan; eser sahibi ise eseri oluşturan, meydana getiren kişiye verilen isimdir. Unutulmamalıdır ki, eser sahibi tüzel kişi olamamakta, her zaman için gerçek kişi olabilmektedir (Karasu, 2020: 37; Arkan, 2019: 81).

Türk hukukunda fikri hakların korunmasına yönelik temel düzenleme olan Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK), dijital mecralarda da geçerliliğini korumaktadır. Ancak internet ortamında üretilen veya paylaşılan eserler ile geleneksel yollarla oluşturulmuş eserler arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Geleneksel eserler genellikle fiziksel ortamda doğar ve ardından dijitalleştirilirken, bazı eserler ise doğrudan internet ortamında yaratılmakta ve yalnızca dijital biçimde varlık göstermektedir. Her iki durumda da eser sahibinin rızası dışında gerçekleşen kullanım, FSEK anlamında bir hak ihlali teşkil etmektedir (Kocabey, 2004: 18-20).

Eserlerin dijital ortama aktarılması, eser sahibinin izniyle gerçekleştirilmiş olsa dahi, bu durum söz konusu kişinin fikri haklarından feragat ettiği anlamına gelmez. Fikri haklar, eseri dijital olarak paylaşan kişinin o eser üzerinde sahip olduğu mali ve manevi hakları kapsar. Bu nedenle, eserin internet ortamında yer alması, başkaları tarafından sınırsız ve denetimsiz biçimde kullanılması anlamına gelmemelidir. Dijital ortamdaki her kullanım, izne ve lisansa dayalı olmalıdır (Memiş, 2002: 113-114).

Geleneksel müzik eserleri, çoğunlukla fiziksel ortamlarda (plak, kaset, CD) yayımlanırken; dijital teknolojilerle birlikte bu eserler, artık yalnızca dinlenebilir değil aynı zamanda indirilebilir, paylaşılabılır ve kolayca yeniden işlenebilir hale gelmiştir. Dijitalleşme, müzik eserinin "tek ve orijinal nüsha" niteliğini zayıflatmış; çoğaltılabilirlik, remix kültürü ve örnekleme (sampling) gibi yeni üretim biçimlerinin önünü açmıştır. Bu dönüşüm, müzik eserinin hem ekonomik değerini hem de korunma biçimini kökten değiştirmiştir. Dolayısıyla, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda yer alan klasik musiki eseri tanımı, dijital çağın üretim ve tüketim pratiklerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır (Yalçıntaş, 2018: 31; Semiz, 2015: 64). Dijital müzik eseri artık yalnızca bir "ses dizisi" değil, aynı zamanda kod, veri ve kullanıcı etkileşimi içeren çok katmanlı bir dijital varlığa dönüşmüştür.

İnternetin, savunma ve iletişim amaçlı bir ağ yapısı olarak doğup, zamanla bilgi, içerik ve kültür paylaşımının küresel aracı haline gelmesi; fikri mülkiyet hakları alanında yeni tartışmaların zeminini oluşturmuştur. Özellikle müzik, yazılım ve görsel sanatlar gibi dijital içeriklerin çevrimiçi ortamda hızlı ve çoğaltılabilir biçimde dolaşıma girmesi, mevcut telif

hukuku normlarının etkinliğini sorgulamakta ve yeni koruma mekanizmalarının gerekliliğini gündeme getirmektedir (Yalçıntaş, 2018: 31-34; Ömeroğlu, 2020: 60-62). Bu bağlamda internetin yapısal özellikleri, eser sahiplerinin haklarını hem genişletici hem de tehdit edici bir rol oynamaktadır.

Diğer yandan, dijitalleşme sayesinde üretilen eserlerin paylaşımı, yalnızca eser sahibinin kontrolünde olmayıp, üçüncü kişiler tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Bu durum, internet ortamında hak ihlallerini artırmakta ve sınır aşan bir nitelik kazandırmaktadır. Özellikle global platformlar üzerinden yapılan paylaşımlar, yalnızca ulusal hukuki düzenlemelerle korunamaz hâle gelmiş, uluslararası iş birliklerini ve daha bütüncül bir yasal çerçeveyi zorunlu kılmıştır (WIPO, 2020).

Her ne kadar Türkiye’de internet ortamında fikri hakların korunmasına yönelik bazı yasal düzenlemeler yapılmış olsa da küresel nitelikli ihlallere karşı etkili bir koruma sağlamak hâlen zordur. FSEK’te yer alan hükümler, özellikle eser sahibinin izni dışında yapılan paylaşımlara karşı açık hükümler içerse de bu düzenlemelerin dijital dünyadaki hızlı değişim ve yeni platform yapıları karşısında yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu bağlamda hem ulusal hem de uluslararası düzeyde hukuki mekanizmaların güncellenmesi ve güçlendirilmesi gerektiği açıktır (Ömeroğlu, 2020: 73; Durnagöl, 2011: 400–402).

3. İNTERNET ORTAMINDA FİKRİ HAKLARA GENEL BAKIŞ

Fikri hakların internet ortamında var olup olmaması açısından herhangi bir farklılık bulunmamaktadır; her iki durumda da eser sahiplerinin hakları korunmaktadır. Ancak, fikri haklar kapsamında değerlendirilen eserlerin iki temel özelliği olmalıdır. Dijitalleşme ve multimedya, müzik eserlerinin hem üretimini hem de paylaşımını doğrudan etkilemektedir (Memiş, 2002, s. 35–36; Yalçıntaş, 2018, s. 28).

1995 yılında Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda yapılan değişikliklerle dünyada kabul edilen çağdaş internet hukuku Türkiye’ye de gelmiş sayılmaktadır. Buna rağmen, 1995 yılında yapılan düzenleme tam olarak fikri hakların internet ortamında korunmasını sağlayamamakta ve üçüncü kişiler bu kanunda bulunan boşlukları kullanarak fikri hakları ihlal etmektedirler. Öte yandan, bazı hukukçular etkin ve yeterli koruma sağlamanın fikri haklar bakımından önemli olduğunu kabul etse bile, aynı hukukçular artık bu fikri hakların korunmasında geleneksel fikri hak korumalarının geçerli olmaması gerektiğini ve küreselleşen dünya çerçevesinde daha küresel bir korunma hukukunun kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler.

İnternet ortamında fikri hakların korunmasından söz edildiğinde, internet ortamından önce mevcut olan eserler ve internet ortamında hayat bulan eserler olarak

ikiye ayırmanın uygun olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

İnternet ortamından önce mevcut olan eserler; sanal ortama bu eser sahiplerinin rızaları ile verilmiş olabileceği gibi, bu kişilerin iradesi olmadan da internete üçüncü kişiler tarafından da verilmiş olabilmektedirler. Böyle bir durumda, eser sahiplerinin fikri haklarının korunduğunu söylemek doğru olmamaktadır çünkü Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 1. maddesine göre, bir fikri hak o eser sahibinin hususi hakkı sayılmakta ve o kişinin iradesi dışında bu hak kullanılamayacağı gibi, bu haktan da yararlanılamamaktadır. Sahibinin rızası ile internet ortamına sunulmuş olsa bile, bu eser sahibinin eseri ve fikri hakları üzerindeki maddi ve manevi haklardan vazgeçtiği anlamına gelmeyeceği gibi, fikri hakkına müdahaleler edilmesine rıza gösterdiği anlamına da gelmemektedir.

İnternet ortamında hayat bulan eserler, eser sahibinin rızası ile sanal ortama sunularak gerçekleştirilmektedir. Bu arz yetkisi münhasıran eser sahibine aittir. Bu eser sahibi, fikri hakkının kullanımını üçüncü kişiye devredebilir veya bu hakkıyla ilgili üçüncü kişileri yetkilendirebilir ancak bu durum eser sahibinin fikri haklarıyla ilgili bütün ayrıcalık ve imtiyazlarından vazgeçtiği anlamına gelmemektedir. Eser sahibi, bu fikri hakkıyla ilgili üçüncü kişilere bazı yetkiler vermişse veya bu fikri hakkıyla ilgili bazı özel izinler tanımuşsa, yetkileri tanıdığı kişi, ancak bu yetkinin veya iznin verdiği ölçüde bu fikri haktan faydalanabilmektedir. Yetkide veya izinde verilen hakların haricinde bir hakkın kullanılması durumunda ise fikri hakların ihlal edildiği söylenebilmektedir.

Türkiye’de internet hukukundaki fikri hakların düzenlenmesi ile ilgili bir kanun düzenlemesi yoktur. Ancak, bu düzenlemenin var olduğunu kabul etsek bile, yine de yeterli derecede hukuki düzenleme bulunmadığı gerçeğini göz ardı etmemek gerekmektedir; çünkü küreselleşen dünya çerçevesinde, fikri hakların eser sahibinin iradesi dışında kullanılması da artık ülkesel sınırların içinde kalmamakta ve farklı ülke vatandaşları tarafından ihlal edilmektedir. Buna rağmen; ülkeler bu gelişim karşısında sessiz kalmakta ve uluslararası olarak ortak girişimler yapmamaktadırlar. İnternet hukukunda, fikri haklar konusunda yeterli sayıda uluslararası anlaşma ve sözleşme yapılmadığı için, fikri hakları ihlal edenler tespit edilebilse bile bu kişilere karşı ortak bir müeyyide uygulanamamakta, bu da aynı konuda her ülkenin farklı düzenlemeler yaparak birbirlerinden farklılaşmasına neden olmaktadır.

4. İNTERNET ORTAMINDA MÜZİK DEĞİŞİMLERİ

4.1. İnternet Üzerinde MP3 Değişim Programları

MP3 “dijital hale getirilmiş olan müzik verilerinin sıkıştırma programları ile hacimlerinin azaltılması formuna verilen isimdir (Memiş, 2002: 20.)”MP3

teknolojisi, bir sıkıştırma programıdır. Bu özelliği ile MP3, kişiler için yerden tasarruf sağlamaktadır. MP3 ile büyük bir müzik dosyası, kolaylıkla çok az bir yer işgal edilebilecek şekilde bilgisayarda depolanabilmektedir. Aynı şekilde, MP3 indirme (download) yapıldığı sırada çok yer kaplamadığı için, aynı anda birden fazla MP3 indirmek ya da kişinin internet ağına yükleme (upload) yapması mümkün olabilmektedir. Bunun yanı sıra, MP3 süre bakımından da çok avantajlıdır. MP3 sayesinde dosya boyutu azaldığı için, bilgisayar kullanıcısı müzik eserlerini bilgisayara indirirken ya da kendi elindeki müzik eserlerini internet ağına yüklerken zamandan tasarruf sağlamaktadır.

İnternet üzerinden gerçekleştirilen MP3 dosyası alışverişi, bir bilgisayar programı aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu yazılım sayesinde kullanıcılar, doğrudan birbirleriyle iletişim kurarak dosya paylaşımı yapabilmektedirler (Kocabey, 2004: 18). Değişim programlarının internet ortamında sunulması da bilgisayar kullanıcıları için avantaj oluşturmaktadır.

MP3 Değişim Programları Merkezi Sisteme Dayanan MP3 Değişim Programları ve Merkezi Olmayan Sisteme Dayanan MP3 Değişim Programları adlarıyla iki ayrı bölümde incelenmektedir.

Merkezi sisteme dayalı MP3 değişim programlarında, tüm kullanıcılar merkezi bir sunucu aracılığıyla birbirleriyle iletişim kurmaktadır. Bu sistemde, önceden sisteme kaydolmuş ve programı kendi bilgisayarlarına indirmiş kullanıcıların bilgisayarlarında bulunan MP3 formatındaki müzik parçalarının listeleri, bu kullanıcıların çevrimiçi olup olmadıkları ve diğer teknik veriler, merkezi sunucularda depolanmaktadır (Memiş, 2002: 46).” Kullanıcı aramak istediği datayı, uygun kelimelerle arattığı zaman, bu dataya uygun bütün veriler ekranında görünmektedir. Bu noktada, kullanıcının yapacağı sadece istediğini kendi bilgisayarına indirmektir. Bu tip değişim programı için 1999 yılında ortaya çıkan Napster örneği verilebilmektedir.

İkinci tür olan Merkezi Olmayan Sisteme Dayalı MP3 değişim programlarının en önemli özelliği, merkezi bir yapıdan yoksun olmalarıdır. Bu tür programların indirilebileceği sitelerde yalnızca sistem hakkında genel bilgiler, tarihçe ve kullanım detayları sunulmaktadır (Memiş, 2002: 47). Ayrıca, bu sitelerde "kullanıcılar için herhangi bir müzik kataloğu ya da bu içeriklerin saklandığı sunucular bulunmaz. Programı bir kez bilgisayarına indirip kuran kullanıcı, artık sunucuyla bağlantısı olmadan, tamamen bağımsız bir şekilde müzik paylaşımı yapabilmektedir (Memiş, 2002: 47).” Öte yandan, bu tip programlar merkezi bir sisteme dayanmadıkları için, bazı sorunlara da neden olmaktadır. Bu sorunların başlıcaları olarak internet ortamında kullanıcı kimliklerinin tespitinin nasıl yapılacağı ve müzik parçalarının değişiminin nasıl sınırlandıracağı gösterilmektedir. Bu tip değişim programlarına ise Gnutella programı örnek teşkil etmektedir.

Bu sistemlerin ortak özelliği, telif hakkı denetiminden uzak olmaları ve eser sahiplerinin izni olmadan içeriklerin yayılmasını mümkün kılmalarıdır. Dolayısıyla, bu yapılar üzerinden gerçekleştirilen dosya paylaşımları, klasik anlamda “çoğaltma” ve “umuma iletim” haklarının ihlali anlamına gelmekteydi. Yargı kararları ve endüstri baskısı sonucunda bu platformlar kapatılmış ya da işlevsiz hale getirilmiş olsa da bu dönemde yaşanan deneyimler dijital müzik sektörünün geleceğini şekillendirmiştir.

Günümüzde ise dijital müzik paylaşımı daha çok streaming servisleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Spotify, Apple Music, YouTube Music gibi platformlar, içeriklerin çevrim içi dinlenmesine imkân tanıyan yasal modeller sunmakta ve müzik endüstrisinin temel dağıtım kanallarını oluşturmaktadır. Bu servisler genellikle eser sahipleriyle doğrudan lisans anlaşmaları yapmakta ve içerik kullanımından elde edilen gelirleri belirli algoritmalar çerçevesinde hak sahiplerine dağıtmaktadır (O'Dair & Beaven, 2020: 105).

Ancak bu yeni sistemlerde de telif hakkı ihlalleri tamamen ortadan kalkmamıştır. Özellikle kullanıcı kaynaklı içerikler (user-generated content) ile YouTube gibi platformlara yüklenen müzik videoları, kimi zaman lisanssız veya kısıtlı izinle yayımlanmakta; bu durum hem bireysel kullanıcıların hem de platformların hukuki sorumluluğunu gündeme getirmektedir. Avrupa Birliği'nin DSM Direktifi'nin 17. maddesi, bu bağlamda önemli bir dönüşüm yaratmış; platformlara yüklenen içeriklerin telif denetimini önceden yapma yükümlülüğü getirmiştir (European Parliament & Council, 2019, madde 17).

Avrupa Birliği telif sistemi, içerik sağlayıcıların yalnızca pasif aracı olarak değil, aktif sorumluluk taşıyan aktörler olarak düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır (Stamatoudi & Torremans, 202: 245).

Uluslararası telif koruma sistemlerinde, “üç adım testi” gibi prensiplerin yorumlanmasında Goldstein ve Hugenholtz'un yaklaşımı, dijital kullanım hakkı çerçevesini genişleten bir perspektif sunmaktadır (Goldstein & Hugenholtz, 2020: 19).

Diğer yandan, streaming servisleri üzerinden yapılan ihlallerin bir bölümü de algoritmik telif paylaşım sistemlerinin şeffaf olmaması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Hak sahiplerinin eserlerinin yeterince görünür kılınmaması, gelir dağılımının adaletsiz yapılması ya da içeriklerin izinsiz remixlenmesi gibi durumlar, yeni nesil telif ihtilaflarının konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, geçmişin MP3 paylaşım sistemlerinden farklı olarak, günümüzde telif hakkı sorunları daha çok sözleşme, lisans, algoritma ve denetim mekanizmaları düzleminde şekillenmektedir.

Sonuç olarak, Napster ve Gnutella gibi sistemler dijital telif rejiminin kırılma noktalarını temsil ederken, Spotify ve YouTube gibi günümüz platformları telif sorunlarının biçim değiştirdiği yeni bir evreye işaret etmektedir. Hukuki değerlendirmelerin ve teknik

çözümlerin, yalnızca geçmiş örnekler ışığında değil, çağdaş dijital pratikleri de kapsayacak şekilde yapılması zorunludur.

4.2. Web Sayfalarında Müzik Sunumu ve Fon Müziği Kullanımı

Web Sayfası “internette web servisine bağlandıktan sonra tek seferde kullanıcının bilgisayarına aktarılan ses, grafik, resim ve metin verilerinden ve başka sayfalara verilen linklerden oluşan karışık HTML sayfalarıdır (Kocabey, 2004: 17).” Diğer bir ifadeyle; web sayfaları hem müzik verilerinin hem yazı metinlerinin hem de resim verilerinin aynı anda kullanıcıya verilebildiği bir alan olmaktadır. Müzik eserlerine yer veren web sitelerinin bazılarında, müzik eserlerinin kişinin bilgisayarına aktarılmasına olanak sağlanırken, bazıları ise müzik eserlerini sadece o web sitesi üzerinden dinlemeyi olanaklı kılmaktadır.

Bunun yanı sıra, dünyada binlerce web sayfası bulunmakta olup, her gün bunlara yenileri eklenmektedir. Daha küçük çapta düşünüldüğü zaman bile, Türkiye’de yüzlerce web sitesinin var olduğunu ve her geçen gün sayılarının arttığını görmek mümkün olmaktadır. Dünyadaki web sitelerinin kontrolü bir yana, sadece Türkiye’deki web sitelerinin bile kontrolünün imkânsız olduğu kuşku götürmez bir gerçektir.

Ayrıca; internet, radyo ve televizyondan çok daha farklıdır; çünkü vatandaşlar istedikleri zamanda, istedikleri yerden, internete bağlanma şartları oluştuğu müddetçe internete bağlanabilmektedirler. Radyo ve televizyonda önemli olan işletmecinin seçimiye, internette önemli olan internet kullanıcısının ne istediğidir. Buna rağmen; radyo ve televizyondaki gibi internette de eser sahibinin hakkı korunmaktadır. “Eser sahibi, eserinin orijinal ya da çoğaltılmış kopyalarının telgraf ya da diğer elektronik araçlarla satışını yapmak, halka sunmak veya dağıtmak ve ayrıca eserine belirli bir zamanda ve yerde erişilmesini sağlayarak eserin kamuya iletilmesini onaylamak ya da engellemek hakkına da sahiptir” (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Madde: 5/2).

Öte yandan; web sitelerinde fon müziği kullanımı da yaygın olarak kullanılmaktadır. Fon müziği kullanılan web sitelerinde fon müziğini bilgisayara indirmek mümkün olmamaktadır. Fon müziği kullanımı sadece o siteyi ziyaret eden kullanıcılar için bir özellik olarak ön plana çıkmaktadır. “Burada sadece internet kullanıcısı, yani sayfayı ziyaret eden kimse için ilave bir konfor sağlanmıştır (Memiş, 2002: 130).”

“Bir eserden, doğrudan ya da işaret, ses veya görüntü iletimine yarayan araçlarla halka açık yerlerde okunması, çalınması, oynanması veya sergilenmesi gibi temsili yollarla faydalanma hakkı yalnızca eser sahibine aittir. Ayrıca, temsilin halka sunulacağı yerden başka bir mekâna teknik araçlarla iletilmesi de eser sahibinin hakkıdır (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Madde: 24).” Diğer bir ifadeyle; web sitelerinde fon müziği

kullanılması bir temsil olarak nitelendirildiğinde, eser sahibinin hakkı korunmuş olmaktadır.

Günümüzde dijital müzik piyasası, yalnızca kültürel üretimi değil, aynı zamanda büyük bir ekonomik sektörü temsil etmektedir. Bu durum, telif hakkı düzenlemelerinde güncel ve istatistik temelli analizlerin gerekliliğini artırmaktadır. Nitekim 2023 yılı IFPI Küresel Müzik Raporu’na göre, küresel müzik endüstrisinin toplam gelirlerinin %67’si dijital kaynaklardan elde edilmekte olup, bu gelirlerin yaklaşık %45’i streaming (akış) servislerinden sağlanmaktadır (IFPI, 2023). Spotify, YouTube Music ve Apple Music gibi platformların pazardaki büyüme oranları, geleneksel dağıtım yollarının neredeyse tamamen yerini aldığını göstermektedir.

Türkiye özelinde ise MESAM ve MSG tarafından yayımlanan yıllık faaliyet raporları, dijital ortamda lisanslama süreçlerinin halen şeffaflıktan uzak olduğunu, denetim ve gelir dağılımında ciddi aksaklıkların yaşandığını ortaya koymaktadır (MESAM, 2022; MSG, 2023). Özellikle kullanıcı kaynaklı içeriklerin (UGC) takibinde yetersiz kalan sistemler, telif hakkı sahiplerinin gelir kaybına uğramasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, dijital platformların farklı içerik türleri için farklı telif politikaları uygulaması da eşitsizliğe yol açmaktadır. Örneğin, klasik müzik veya geleneksel halk müziği gibi türlerde eser sahiplerinin gelirleri popüler ticarî türlere göre çok daha düşük kalmakta ve algoritmik dağıtım mekanizmaları bu farkı derinleştirmektedir.

Bir diğer önemli veri kaynağı olan TÜRKPATENT’in yıllık raporlarında, Türkiye’deki telif tescil başvurularının dijitalleşmeye paralel olarak artış gösterdiği; ancak bu artışa rağmen ihlallerin oranında kayda değer bir azalma gözlenmediği belirtilmektedir (TÜRKPATENT, 2023). Bu durum, yalnızca koruma sistemlerinin değil, aynı zamanda bu sistemlerin uygulanma ve denetlenme biçimlerinin de güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

5. TÜRK HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

5.1. Fikri Mülkiyet Hakkı Sahibinin İnternet Ortamındaki Hakları

Diğer kanunlar gibi, Fikir ve Sanat Eserleri ile ilgili kanunlar da sadece çıkarıldıkları ülkede uygulama alanı bulmaktadırlar. Bu duruma, uluslararası fikri hukukta ‘ülkesellik’ prensibi denilmektedir. Ülkesellik ilkesinden hareketle her devlet ilk olarak fikir ve sanat eserlerini kendi ülke sınırları içinde korumaktadır ve ikinci olarak hak sahiplerine sadece kendi ülkesindeki ihlallerde kendi ülkesindeki kurallara göre kendi ülkesindeki hukuk yollarına başvurma hakkını bahşeder (Ömeroğlu, 2020: 60).” Diğer bir ifadeyle; Türkiye’de uygun bulunan bir yaptırım, sadece Türkiye’de uygulanmakta ve taraflar arasında hüküm ifade etmektedir.

Türk Hukuku açısından Fikir ve Sanat Eserlerinin korunmasına yönelik uygulamalara bakıldığında zaman, eser sahibinin korunmakta olduğu; diğer bir ifadeyle, eser sahibinin yayma, çoğaltma ve umuma iletim haklarının var olduğu ve bu haklar ile ilgili olarak eser sahibinin korunduğu görülmektedir. Bu haklar incelendiğinde, üçünün de "eser sahibine, eserden ekonomik kazanç sağlamasını mümkün kılan mali haklar" olduğu açıkça görülmektedir (Arıdemir, 2003: 52).

İlki olan yayma hakkı incelendiği zaman, yayma hakkının "bir eserin herhangi bir usulle dağıtılması" anlamına geldiği görülmekte olup, daha geniş yorumlandığında ise, yayma hakkının kiralamak, ödünç vermek ve satışa çıkarmak eylemlerini de kapsadığı anlaşılmaktadır (Fidan, 2011: 435). Yayma hakkının sadece eser sahibi tarafından kullanılması gerektiği bir yana, diğer kişilerin de Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na aykırı davranmış olmaları için eylemlerinin kâr amacı gütmesi, başka bir ifadeyle, eylemlerinin ticari bir hedefle yapılmış olması gerekmektedir.

Bunun yanı sıra; çoğaltma kavramının "bir eserin aslının veya kopyalarının herhangi bir şekil veya yöntemle, tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı, geçici veya sürekli olarak çoğaltılması" olarak tanımlandığı görülmektedir (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Madde: 22/1). Ayrıca, bir eserin çoğaltma hakkı kapsamına girebilmesi için, o eserin bir kısmının ya da tamamının aynen kopyalanması gerekmektedir. Çoğaltma hakkı da yayma hakkı gibi, sadece eser sahibine ait olmakla birlikte, eser sahibinden farklı kişilerin eseri çoğaltmaları durumunda, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na aykırı davranmış olmaları yadsınamaz bir gerçek olarak kabul edilmektedir.

Bununla birlikte; dijital eser açısından bakıldığında internet ortamında müzik sunumunda birçok çoğaltma sürecinin var olduğu ve bunların ön belleğe kayıt (caching), routing, ana belleğe kayıt (harddisk'e kayıt), CD veya diskete kayıt ve görüntüleme olarak sıralanmakta olduğu görülmektedir. Ön belleğe kayıt, bilgisayara herhangi bir şekilde verilen eserin bilgisayar ekranında görülebilmesi için öncelikle ön belleğe (RAM-Random Access Memory) alınmasıdır. Bu sürecin geçilmesi mecburidir; çünkü ön belleğe kayıt, eserin görülebilmesi için zorunlu olan teknik bir çoğaltma işlemidir (Memiş, 2002: 113-114). Ayrıca; ön bellekte, bu bilgiler bilgisayar kapatılana kadar tutulmakta, kapatıldıktan sonra ise silinmektedir. Fikri Hukuk açısından bakıldığında, ön belleğe kayıt bir nevi çoğaltma sayılmaktadır.

İkinci aşama olan yönlendirme (routing), "bir bilginin internet üzerinden kullanıcının bilgisayarına ulaşana kadar farklı noktalar veya duraklarda kaydedilmesidir" şeklinde tanımlanabilir (Memiş, 2002: 114)." Bu duraklarda bulunan bilgisayarlara 'router' ismi verilmekte olup, bunlar hangi bilginin hangi bilgisayara gönderileceğini belirlemekle görevli olan, daha kısa bir

ifadeyle, iki veya daha fazla bilgisayar arasındaki bağlantıyı sağlayan sistemlerdir.

Gideceği yere gitmek üzere yola çıkan bilgiler, WWW'nun değişik noktalarında küçük parçalar halinde kaydedilip, ardından gideceği yerde birleştirilmektedir. Diğer bir ifadeyle; internet ağında küçük parçalara ayrılan bilgiler, hedef bilgisayarda birleştirilmektedir. Fikri Hukuk açısından, bu kayıtlar da bir çeşit çoğaltma sayılmaktadır; çünkü bu küçük bilgiler nihai çoğaltmanın parçasını oluşturmaktadır. Ayrıca; ana belleğe yapılan kayıt, diğer adıyla, harddisk'e yapılan kayıta ise bilgiler bilgisayarın kapatılması ile silinmemekle beraber, istenildiği zaman başka bilgisayarlara ya da diğer veri taşıyıcılara aktarılabilir. Bu noktada kalıcı bir kayıttan söz edildiği için, Fikri Hukuk açısından bu tür bir kaydın çoğaltma sayılması kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra; CD veya diskete yapılan kayıta da sürekli olan bir kayıttan bahsedilmekte ve Fikri Hukuk açısından bu tür bir kayıt, çoğaltma sayılmaktadır. Son olarak; görüntülemeye bakıldığında ise, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun "bir bilgisayar programının görüntülenmesini de geçici çoğaltmayı gerektirdiği ölçüde çoğaltma olarak" kabul ettiği görülmektedir (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Madde: 22/3). Fakat, sadece ekranda görüntüleme, çoğaltma olarak anlaşılmamakta; diğer bir ifadeyle, bir CD'nin içindeki belgenin görüntülenmesi çoğaltma olarak kabul edilmemektedir.

Öte yandan; filesharing sisteminde de çoğaltmanın değişik aşamaları bulunmaktadır. İlk aşamada sisteme katılan kimselerden birisi mutlaka MP3 formatında müzik parçasını (verisini) kendi bilgisayarında kayıt etmelidir ki sisteme katılan bir diğeri bunu kendi bilgisayarına indirebilsin (Memiş, 2002: 115). Bu süreçlerde hem veriyi bilgisayarına kaydeden hem de veriyi indiren kişi için, fikri hukuk açısından, bu eylem çoğaltma sayılmaktadır.

Sonuncusu olan umuma iletim hakkı incelendiğinde, umuma iletimin "bir eserin veya çoğaltılmış nüshalarının radyo, televizyon veya herhangi diğer bir teknik usulle umumun yararlanmasına sunulması" olarak açıklandığı görülmektedir (Kocabey, 2004: 33). Bu noktada, internet ortamında yapılan yayınların da umuma arz olarak nitelendirilebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Fakat; internetteki durum, radyo ve televizyondakinden biraz daha farklıdır. Radyo ve televizyonda eser aynı anda birden fazla kişiye sunulmakta iken, internette ise kişiler eseri aynı anda görüntülemek durumunda değillerdir. Ayrıca, müzik değişim programlarında müzik parçalarının diğer internet kullanıcılarının kopyalanması için hazır bulundurulması, umuma iletim sayılmalıdır (Topaloğlu, 2001: 113).

5.2. İnternet Servis Sağlayıcılarının Sorumluluğu

İnternet Servis Sağlayıcıları, "kendi bilgisayarlarını kullanıcıların internete ulaşabilmeleri için bir giriş kapısı (gateway) olarak hizmete sunan" ve bu hizmeti belirli bir

ücret karşılığında yapan kuruluşları ifade etmektedir (Sınar, 2001: 41). Diğer bir ifadeyle; internet servis sağlayıcıları, kişilerin internete bağlanabilmelerini sağlamak için kurulan aracı kuruluşlardır. Ayrıca; internete bağlanabilmek, ancak bir internet servis sağlayıcısı ile mümkün olabileceği için, günümüzde internet servis sağlayıcılarının öneminin çok büyük olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

İnternette bulunma ihtimali yüksek olan yasal olmayan içeriklere karşı internet servis sağlayıcılarla iş birliği yapılması gerekmektedir. Fakat; bu iş birliği sırasında, internet servis sağlayıcılarının da dezavantajlı konumda bulunmaması önemli olup, internet servis sağlayıcılarına yasal olmayan bu içerikleri engelleyebilecekleri düzeyde sorumluluk verilmelidir. Diğer bir ifadeyle; internet servis sağlayıcılarının birden fazla fonksiyona sahip olduğu ve bazı internet servis sağlayıcılarının bu fonksiyonların tümüne birden sahipken, kimilerinin ise bu fonksiyonların sadece birine ya da belki iki tanesine sahip olduğu düşünülüp, her bir internet servis sağlayıcısına farklı sorumluluklar verilmelidir.

İnternet servis sağlayıcılarının dört farklı fonksiyonu bulunmaktadır (Memiş, 2002: 142). Birinci fonksiyonu internet servis sağlayıcılarının internet ağının, diğer bir ifadeyle, Network'ün işleticisi olmasıdır. İkincisi olan erişim sağlayıcı (access-provider) ise, "internet ağına girişi sağlayan sunucu"demektir ve bu fonksiyonu ile internete girişi ve internet ortamındaki verilere erişimi mümkün kılmaktadır. İçerik sağlayıcı (contentprovider), diğer adıyla sunucu (server), "nihai olarak kendi özel içeriğine girişi sunmaktadır." Diğer bir ifadeyle; içerik sağlayıcı, kendisi tarafından hazırlanan verileri, internet ortamına aktarmaktadır. Sonuncusu ise depo sağlayıcı, diğer adıyla, barındırma hizmeti veren sağlayıcı (host-service-provider), "bilgileri hazırlamayan, ancak onları hafızasında kaydeden bilgisayar sisteminin işleticisidir"ve bu fonksiyon, daha çok verilerin saklandığı büyük bir depo anlamına gelmektedir. Ayrıca; depo sağlayıcının, içerik sağlayıcıdan farkı; depo sağlayıcının "başkasının hazırladığı bir içeriği bulundurmakta ve sunmakta" olmasıdır (Memiş, 2002: 143).

Network sağlayıcının ve erişim sağlayıcının tek başlarına internette içerik kontrolü yapmaları ve bazı bilgileri engellemeleri imkansızdır. Çünkü internette çok yoğun bir bilgi akışı bulunmaktadır ve bunlardan bir kısmı şifrelenmiştir ve birbirinden farklı algoritmalara sahiptir (Kocabey, 2004: 79). Bu yüzden; bu tip servis sağlayıcılarına, bu tür bir sorumluluk vermek doğru olmayacaktır.

Öte yandan, "host-servis sunucularının hafızalarında büyük bilgiler olmadığı için teknik olarak bunların kontrol imkanları bulunmaktadır ve hukuki açıdan da bu sunuculardan bilgileri kontrol etmeleri, suç içerikli olanları engellemeleri beklenebilir (Memiş, 2002: 144). Diğer bir ifadeyle; hukuki açıdan bakıldığında zaman,

altyapıları da göz önüne alındığında, depo sağlayıcılara birçok sorumluluk verilebilmektedir (Kocabey, 2004: 80).

İnternet servis sağlayıcılarının hukuki, yani medeni sorumlulukları, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda doğrudan düzenlenmediği için bu tür durumlarda genel hükümler geçerli olmaktadır. Bu nedenle, içerik sağlayıcılar, "tüm hak ihlallerinden genel hükümler çerçevesinde sorumludur" (Memiş, 2002: 154). Ayrıca, başkaları tarafından sağlanan içerikleri kendi bilgisayarları üzerinden internet ağına ileten veya barındıran servis sağlayıcılar (host-provider), eğer eser sahibinin hak ihlali hakkında bilgileri varsa ve bu ihlali engelleyecek teknik imkanlara sahipse, müteselsil sorumluluk ilkelerine göre sorumlu tutulabilirler. Başka bir deyişle, barındırma hizmeti sunan servis sağlayıcılar, eğer işlenen suçun engellenmesi için gerekli teknik imkânlarla sahip olmalarına rağmen engelleme yapmazlarsa, bu suçla ilgili olarak müteselsil sorumluluk taşırlar. Son olarak, "internet altyapısını sağlayan erişim sağlayıcılara herhangi bir kusur yüklenemeyeceği için, bu sağlayıcılarla ilgili bir sorumluluktan söz edilemez" (Memiş, 2002: 154). Yani, erişim sağlayıcılar yalnızca altyapıyı hazırlamaktan sorumlu oldukları için, hukuki açıdan herhangi bir sorumlulukları bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, internet servis sağlayıcılarının hukuki sorumlulukları Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda doğrudan düzenlenmemiş olsa da cezai sorumlulukları belirlenmiştir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda; "bir eseri temsil eden, halka açık yerlerde gösteren, bu gösterimi düzenleyen ya da dijital iletim de dahil olmak üzere her türlü işaret, ses ve/veya görüntü iletimine yarayan araçlarla yayım yapan veya yayılmasına aracılık eden" kişilerle ilgili olarak uygulanacak yaptırımlar açıkça belirtilmiştir (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Madde: 72).

6. İHLALLERE KARŞI OLASI ÇÖZÜMLER

Günden güne gelişen teknoloji göz önüne alındığında zaman, internet ortamında fikir ve sanat eserleri için eser sahibinin haklarını korumanın oldukça zor olduğu görülmektedir. Fikir ve sanat eserlerinin korunması sadece hukuki yollarla sağlanabilmekte ve teknolojinin sürekli olarak geliştiği göz önüne alındığında, hukuki korumaların eser sahibinin haklarının tam olarak korunmasını sağlayamadığı görülmekte olduğu için, fikri hakların kolaylıkla ihlal edilebileceğinin söylenmesi yanlış olmayacaktır. Ayrıca, hukuki yollara başvurmamak ve sonuç almak genellikle uzun bir süreç gerektirmekte ve bu süre zarfında etkin bir koruma sağlanamamaktadır. Bu nedenle, eser sahibinin daha etkili bir şekilde korunabilmesi için farklı önlemler alınması gerekmektedir. Bunun yanında, her fikir ve sanat eseri farklı yollarla ihlal edilebileceğinden, her fikri ürünün, diğerlerinden farklı bir koruma yöntemine ihtiyaç duyduğu unutulmamalıdır.

Bu ihlaller için en önemli önlem olarak; Anglo-Amerikan devletlerinde geliştirilen, "internet etiği" kavramının öneminin artırılması gösterilmekte olup her kültüre göre ayrı bir etik kuralının oluşturulması mümkün olmaktadır. Ayrıca, internet ortamında sansür yerine "netiket" adı verilen kurallarla çözüm yolu bulunması mümkündür (Atalay, 2019: 32). Otokontrol, netiket ve davranış kuralları gibi kavramların dijital dünyada çok önemli oldukları düşünüldüğünde, otokontrol sisteminin de geliştirilmesi gerektiği kaçınılmaz bir gerçek olarak göze çarpmaktadır.

Otokontrol sisteminde; internet servis sağlayıcılar, tüketiciler ve internet kullanıcıları hem iş birliği içinde hem de kendilerini kontrol ederek multimedya suçlarıyla mücadele edebilmektedir. Bu iş birliği sayesinde; bu tür suçlarla mücadele edebilmek için bazı sivil girişimler de kurulmakta ve bu sivil girişimlere, dernekler örnek teşkil etmektedir. Bu tarz derneklerin kuruluş amacı, bu tip ihlallerle mücadele etmek ve bunları sona erdirmek için çalışmalar yapmak, önlemler almak olmalıdır. Bunun yanı sıra bu sivil girişimler, "davranış kurallarından" oluşan kataloglar oluşturabilirler. İnternet katılımcıları tarafından uygulanan netiketler bunların güzel örnekleridir. Netiket denilen davranış kurallarına özellikle chat odalarına girişte ve e-adres alırken rastlanmaktadır. Bu kurallar, özellikle şahsi saldırılar, bir postanın birden fazla kimseye gönderilmesi, istenmeyen reklamlara karşı geliştirilmiştir. Bu kurallara uyulması, kullanıcının ağ içi kontrolü ile mümkün olmaktadır. Davranış kurallarında yasaklanan eylemleri yapanlara karşı alınan önlemler ise, içeriğin silinmesi, kişinin ağdan dışlanması, e-adresinin kapatılması gibi önlemlerdir (Memiş, 2002: 156).

Bunun yanı sıra; kuruluşların birbiriyle anlaşması ile bu tip ihlallerin üstesinden gelinmesi de bir çözüm önerisidir. Diğer bir ifadeyle; meslek birliklerinin telekomünikasyon kuruluşu ile anlaşarak, ya da kaset yapımcılarının internet servis sağlayıcıları ile anlaşarak, beraberce bu tarz suçların üstesinden gelme ihtimalleri bulunmaktadır.

Ayrıca, filtreleme de önemli bir çözüm önerisidir. Filtreleme "Bir hak ihlalini önlemek için, önceden tespit edilen web sitelerine erişimin kısıtlanması" olarak tanımlanmakta olup, bir çeşit sansür olarak nitelendirilmemelidir (Memiş, 2002: 158). Bunun nedeni ise; bu sistem, kullanıcıların ulaşmak istedikleri web sayfalarına ulaşmalarını engellememekte ve bu sistem ile sadece yararlandıkları hizmetin bedelini hak sahiplerine ödemeleri sağlanmaktadır (Durnagöl, 2011: 405).

Öte yandan, teknolojinin çok hızlı geliştiği göz önüne alındığında, hak ihlallerini engellemek için çeşitli teknik önlemlerin de alınması gerektiğini belirtmek kuşkusuz doğru olacaktır.

Teknik önlemler açısından bakıldığında zaman, Elektronik Fikri Haklar Yönetim Sisteminin, diğer adıyla Dijital Hak Yönetiminin kullanımının yaygınlaştırılması gerektiği görülmektedir; çünkü, bu sistem, internet

ortamında müzik eserlerinin korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu sistemin temel amacı, fikri mülkiyet hakları kapsamında korunan bireysel kullanımları belirlemek ve eser sahibi ile kullanıcı arasında adil bir menfaat dengesi oluşturmak olarak ifade edilebilir (Memiş, 2002: 168-169).

Bunun yanı sıra; Elektronik Fikri Haklar Yönetim Sisteminin işleyişi için, fikri hukuk bakımından korunan bir eser şifrelenmekte olup, daha sonra esere; eser sahibi, eser ismi ve lisans sözleşmesi gibi bilgiler ilave edilmekte ve böylece eserin sonradan çoğaltılması elektronik lisans sertifikası alma şartına bağlanmaktadır. Dijital eserlere yerleştirilen bu bilgiler sayesinde sonradan yapılan kopyaların onaylanmış mı, yoksa korsan mı olduğunun tespiti yoluna gidilmektedir (Mustafa, 2001: http://www.turkhukuksitesi.com/makale_28.htm). Ayrıca, kullanıcı bir şifre ile bu esere ulaşabilmekte ve ulaşabilmek için de belirli bir bedel ödemesi gerekmektedir. Teoride bu sistem üç ana bileşenden oluşmaktadır; fakat pratikte, bu bileşenlerin sayısı artırılabilir.

Bu sistemin ilk ve en önemli bileşeni kimlik doğrulama, bütünlük koruma ve güvenilirliktir. Kimlik tespiti, eserin çevrim içi ortamda yasal çerçevede kullanılabilmesi ve eser sahibine hak ettiği ücretin ödenebilmesi açısından kritik bir rol oynar. Eserin net bir şekilde tanımlanması ve doğrudan eser sahibine bağlanabilmesi, hak sahipliğinin doğru şekilde belirlenmesini sağlar (Memiş, 2002: 169). Bu nedenle; eserlerin online ortamda tanınabilmeleri için ISMN adı altında uluslararası bir numaralama sistemi geliştirilmiştir. Bu sistemde eser verisine; eser sahibi, eserin ismi ve lisans şartları bilgileri de eklenmektedir. Bu sistemin kendi içinde değişik uygulamaları bulunmakta olup, müzik dataları için dijital işaretleme, diğer adıyla dijital suya yazı (digital water making) kullanılmaktadır. Bu uygulamada; eser verisine, lisans sözleşmesi ve eser sahibinin diğer hakları ile ilgili bilgiler de eklenmektedir. Dijital işaretlemede, yasa dışı olarak kullanılması durumunda, kullanan kişiyi ele veren bir yazılım programı bulunmaktadır. Fakat dijital işaretlenmiş bir veriye dışardan bakıldığında, bu verinin dijital olarak işaretlendiği anlaşılmamaktadır.

Dijital işaretleme, açık ve özel olmak üzere iki farklı türde uygulanmaktadır. Özel işaretlemede, dijital formattaki esere eklenen bilgiler şifrelenmiştir ve bu bilgilerin okunabilmesi için özel bir yöntemle şifre çözme işlemi gerekmektedir. Açık işaretlemede ise eklenen bilgiler herkes tarafından görülebilir durumdadır. Bunun yanı sıra, kodlanmış eserlerin internet üzerindeki hareketleri takip edilebilmekte ve eser sahibi, yasa dışı müzik kullanımından "web-spider" programları aracılığıyla haberdar olabilmektedir. Bu programlar, bir tür arama motoru işlevi görerek eserin kimler tarafından kullanıldığını tespit etmektedir. Ayrıca, kodlanmış eserler dijital ortamda aktarılırken kodlarının değiştirilme riskine karşı "bütünlük koruması ve doğruluk" mekanizmalarıyla güvence altına

alınmaktadır. Bu güvenliği sağlamak amacıyla iki temel unsur kullanılmaktadır. Bunlardan ilki, dijital imzadır. Dijital imza, asimetrik şifreleme yöntemi olarak bilinen "Public-Key Algorithm" ile üretilir. Gönderen kişi, yalnızca kendisinin bildiği bir şifre ile veriyi imzalarken, şifrelenen bu veriler başkaları tarafından genel anahtarlarla açılabilir (Keser-Berber, 2003: 517).

Filigran yöntemi, dijital eserlere eklenen kimlik bilgilerinin korunmasını sağlayan bir başka güvenlik önlemidir. Bu yöntemde, esere eklenen bilgiler sonradan değiştirilemez veya silinemez (Memiş, 2002: 171). Bu tür kimlik bilgilerinin kaldırılmasını engellemek ve filigranları koruma altına almak amacıyla, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda da yasal düzenlemeler getirilmiştir. Kanuna göre, "eser ve eser sahibi ile eserin üzerindeki hak sahipleri veya eserin kullanım koşulları ve süreleri hakkında bilgi içeren işaretler, kodlar ya da sayılar yetkisiz kişiler tarafından değiştirilemez veya kaldırılamaz. Ayrıca, bu bilgilerin silindiği ya da değiştirildiği eserlerin orijinaleri veya kopyaları, dağıtılamaz, ithal edilemez, yayımlanamaz ve kamuya sunulamaz" (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Madde: Ek-4).

Elektronik Fikri Haklar Yönetim Sistemi'nin ikinci temel bileşeni erişim kontrolüdür. Erişim kontrolü, çeşitli teknik yöntemler kullanılarak kişilerin telif hakkı ile korunan eserlere yetkisiz erişiminin engellenmesini sağlamaktadır (Semiz, 2015: 66-67). Bu sistem kapsamında, yalnızca gerekli ücreti ödeyen kişiler eserlere erişim hakkı elde edebilmektedir. Kullanıcı girişlerinde şifre doğrulama, dijital içeriklerin şifrelenmesi gibi yöntemler birer güvenlik önlemi olarak uygulanmaktadır. Ancak, bu sistem yalnızca ilk erişimi kontrol altına almakta, eserin şifresi çözüldükten sonra yayılmasını engelleyecek bir mekanizma içermemektedir. Bu noktada, dijital eserlerin yetkisiz çoğaltılmasını sınırlandıran başka bir güvenlik sistemi devreye girmektedir. Bu sistem kapsamında, dijitalleştirilmiş eserlerin kopyalanma sayısı sınırlandırılmış olup, eser yalnızca bir kez kopyalanabilir ve bu kopyadan başka bir çoğaltma yapılması mümkün değildir (Memiş, 2002: 172).

Son olarak, Elektronik Fikri Haklar Yönetim Sistemi'nin üçüncü temel bileşeni kayıt ve hesap yönetimidir. Bu sistem, kullanıcıların eserleri nasıl ve ne ölçüde kullandığını kaydederek, eser sahibine ödenecek telif bedelini hesaplama yeteneğine sahiptir. Bunun yanı sıra, kullanıcıların eserlere erişimi sağlandığında, yetkisiz kopyalamaların önüne geçmek amacıyla çeşitli teknik önlemler uygulanmaktadır. Bu yöntemler, dijital içeriklerin yasa dışı çoğaltılmasını engelleyerek eser sahibinin haklarını korumaya yönelik bir güvenlik katmanı oluşturur (Kaya, 2006: 86).

Hak ihlallerini önlemek için geliştirilen bir başka teknik yöntem ise kopyalanmaya karşı korumalı CD'lerdir. Büyük müzik şirketleri, örneğin Sony Music ve Warner Music, internet üzerinden yasa dışı müzik paylaşımını sınırlandırmak amacıyla, dijital formata

dönüştürülmesi veya çoğaltılması mümkün olmayan özel CD'ler üretmeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Bu yöntemin temel mantığı, bilgisayarların CD okuma hassasiyetine dayanmaktadır. Bu nedenle, standart müzik CD'lerine bilinçli olarak küçük veri hataları eklenmektedir. Böylece, bu CD'ler müzik çalarlarda sorunsuz şekilde çalışırken, bilgisayar sürücülerini tarafından okunabilmesine rağmen kopyalanmaları engellenmektedir. Buna ek olarak, CD'lere özel şifreleme ve kopyalama karşıtı güvenlik kodları yerleştirilerek, yetkisiz çoğaltmanın önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. (Memiş, 2002: 174). Bu konudaki diğer bir teknik ise, CD'lerin bilgisayara kaydedilmesini sağlamakta iken bu kaydedilen verilerin yalnızca yasal kopyalamaları yürüten Media Player ile açılmasına olanak veren ve ayrıca verilerin Peer to Peer teknolojisi kullanılarak diğer bilgisayarlara aktarılmasını önleyen bir tekniktir.

Dijital müzik alanında yaşanan gelişmeler, klasik telif koruma mekanizmalarının yetersiz kaldığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, dijitalleşmenin hız kazanmasıyla birlikte uluslararası düzenlemeler, teknolojik altyapılar ve yeni nesil platform politikaları telif hukukunun uygulama alanını ciddi biçimde etkilemiştir.

Bu alandaki en önemli gelişmelerden biri, Avrupa Birliği'nin Dijital Tek Pazar Direktifi'dir (DSM Directive 2019/790). Söz konusu Direktif'in 17. maddesi uyarınca dijital platformlar, kullanıcılar tarafından yüklenen içeriklerin telif haklarına aykırı olup olmadığını önceden kontrol etmekle yükümlü kılınmıştır. Böylece Spotify, YouTube ve benzeri platformların yalnızca birer "içerik barındırıcı" değil, aynı zamanda "telif denetleyici" olarak sorumlu tutulması yönünde önemli bir paradigma değişimi yaşanmıştır (European Parliament & Council, 2019: 113). Bu düzenleme, özellikle müzik eserlerinin lisanslanması, gelir dağılımı ve eser sahiplerinin platformlardan doğrudan gelir elde etmesini hedeflemektedir.

Diğer yandan, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) tarafından kabul edilen WIPO Telif Hakkı Antlaşması (WCT, 1996), dijital ortamdaki hak sahipliğinin temelini oluşturmaktadır. Bu antlaşma, eser sahiplerine dijital ortamda yayma, çoğaltma ve kamuya iletim gibi hakların tanınmasını zorunlu kılmış; özellikle "erişim sağlama"nın da telif hakkı kapsamına girmesi gerektiğini belirterek dijital lisanslama sistemlerinin meşruiyetini güçlendirmiştir (WIPO, 2020, s. 7–9).

Bu hukuki altyapıya paralel olarak, dijital platformlar da kendi otomatik hak koruma sistemlerini oluşturmuştur. YouTube'un Content ID sistemi, telif hakkıyla korunan ses veya görsel içerikleri otomatik olarak tanımlayarak bu içeriklere telif gelirlerinin aktarılmasını sağlamakta veya videonun yayını engellemektedir. Benzer şekilde, Spotify gibi lisanslı müzik servisleri, içerik üreticileriyle doğrudan lisans sözleşmeleri yaparak hem hukuki yükümlülükleri yerine getirmekte hem de müzik endüstrisinde şeffaf bir gelir paylaşım mekanizması oluşturmaktadır.

Son olarak, dijital telif koruma sistemlerinde en yenilikçi yaklaşımlardan biri de blockchain teknolojisi ve NFT (non-fungible token) altyapısıyla geliştirilmiştir. Bu sistemler sayesinde her dijital müzik eseri, benzersiz bir dijital kimliğe sahip olmakta ve bu kimlik blockchain üzerinde izlenebilir hale gelmektedir. Böylece eser sahipliği, dağıtım geçmişi ve lisans durumu değiştirilemez şekilde kaydedilmekte ve doğrulanabilir olmaktadır. NFT'ler, dijital müzik içeriklerinin yalnızca sanatçılar tarafından değil, koleksiyonerler ve yatırımcılar tarafından da alınıp satılabilir hale gelmesini sağlamaktadır (O'Dair & Beaven, 2020: 105-107). Bu yapı, telif gelirlerinin merkezi olmayan şekilde doğrudan sanatçılara ulaşmasını mümkün kılmakta ve geleneksel müzik dağıtım modellerine alternatif oluşturmaktadır.

6.1. Dijital Etik, Platform Sorumluluğu ve Kullanıcı Davranışları

Dijital ortamda fikri hak ihlalleriyle mücadelede yalnızca hukuki ve teknik önlemler yeterli olmamakta, aynı zamanda bireysel ve kurumsal düzeyde etik sorumlulukların da geliştirilmesi gerekmektedir. 2000'li yılların başında sıkça başvurulanan "netiket" (internet görgü kuralları) kavramı, bireysel kullanıcı davranışlarını yönlendirmek amacıyla ortaya çıkmışsa da günümüzde dijital ortamın kurumsallaşmasıyla birlikte yerini daha kapsamlı ve sistemik yaklaşımlara bırakmıştır.

Dijital etik, bireylerin ve dijital platformların içerik üretimi, paylaşımı ve tüketimi süreçlerinde adil, şeffaf ve haklara saygılı davranmasını esas alır. Bu bağlamda, sadece bireylerin değil; sosyal medya şirketleri, müzik akış platformları ve içerik barındırıcıların da etik sorumluluk taşıdığı kabul edilmektedir. Örneğin, kullanıcıların telif hakkıyla korunan içerikleri yüklemeleri veya paylaşmaları halinde, bu eylemin yalnızca kullanıcı bazında değerlendirilmesi yetersiz kalmakta; içerik denetleme sistemleri geliştirmeyen veya ihlalleri bilerek görmezden gelen platformlar da sorumluluk altına girmektedir (European Parliament & Council, 2019).

Bu dönüşümle birlikte, dijital platformların algoritmaları ve içerik denetim mekanizmaları da etik değerlere göre yeniden yapılandırılmaktadır. YouTube'un Content ID, Spotify'nın içerik lisans algoritmaları veya Instagram'ın telif uyarı sistemleri gibi araçlar, kullanıcı davranışlarını yönlendirmenin ötesine geçerek, yapısal düzeyde dijital etik uygulamaları olarak kabul edilmektedir.

Ayrıca, dijital okuryazarlık seviyesinin artırılması, kullanıcıların içerik üretme ve paylaşma konularında bilinçli kararlar vermesini sağlamak açısından önemlidir. Etik farkındalığın yalnızca bireysel düzeyde değil, eğitim politikaları ve kamu hizmetleri aracılığıyla kurumsal düzeye taşınması, uzun vadede telif hakkı ihlallerinin azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, netiket benzeri bireysel odaklı kurallardan ziyade, dijital ortamda içerik dolaşımını yöneten tüm aktörlerin etik ilkeler doğrultusunda hareket etmesi gereklidir. Bu da dijital platform sorumluluğu, kullanıcı eğitimi ve algoritmik şeffaflık gibi kavramların, günümüz telif hakkı rejiminde ayrılmaz bir yer edinmesini zorunlu kılmaktadır.

7. SONUÇ

Dijital teknolojilerin ve internetin hızla gelişmesi, fikri mülkiyet haklarının korunmasını giderek daha karmaşık hale getirmektedir. Özellikle müzik paylaşımı ve diğer dijital içeriklerin internet ortamında yaygınlaşması, telif hakkı ihlallerinin artmasına neden olmuştur. Fikri hakların korunması konusunda mevcut hukuki düzenlemeler önemli bir çerçeve sunmasına rağmen, dijital dünyadaki ihlallerin önlenmesi için yalnızca mevzuatın yeterli olmadığı, teknik ve etik önlemlerle desteklenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Bu makale kapsamında, internet ortamında fikri hakların ihlal edilme biçimleri, bu ihlallere karşı alınabilecek hukuki önlemler ve teknik çözümler ele alınmıştır. Türk hukuk sisteminde fikri hakları korumaya yönelik düzenlemeler bulunmakla birlikte, internetin sınır ötesi yapısı nedeniyle uluslararası iş birliğinin artırılması gerekmektedir. Ayrıca, internet servis sağlayıcılarının ve dijital platformların sorumlulukları net bir şekilde belirlenmeli ve denetlenmelidir.

Teknolojik çözümler, fikri hak ihlallerinin önlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Dijital Hak Yönetimi (DRM), kopyalanamayan CD'ler, filtreleme sistemleri ve dijital su işaretleme (digital water marking) gibi teknik tedbirler, eser sahiplerinin haklarını daha etkin bir şekilde koruyabilir. Ancak bu tür önlemler uygulanırken, kullanıcıların bilgiye erişim hakkı gibi temel hak ve özgürlükler de gözeticmelidir.

Sonuç olarak, dijital dünyada fikri hakların korunması, yalnızca hukuki düzenlemelerle değil, teknik, etik ve küresel iş birliğiyle birlikte ele alınmalıdır. Hem hak sahiplerinin korunması hem de internetin özgür ve erişilebilir bir bilgi kaynağı olarak kalması için dengeli ve sürdürülebilir politikaların oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Akın, İ. (2022). Dijital Telif Hukuku. Adalet Yayınevi, Ankara.
- Arkan, S. (2019). Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku. Yetkin Yayınevi, Ankara.
- Atalay, G. E. (2019). Sanal Dünyanın Görgü Kuralları: Netiket. Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi, 1/2, 29-47.
- Ateş, M. (2003). Fikri ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması. Seçkin, Ankara.
- Durnagöl, Y. (2011). 5651 Sayılı Kanun Kapsamında İnternet Aktörlerine Getirilen Yükümlülükler ile İdari Ve Cezai Yaptırımlar. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD), 2, 375-416.
- Erdil, E. (2003). Fikri ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler. Beta, İstanbul.
- Erel, Ş. (2009). Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3. Baskı, Yetkin, İstanbul.
- European Parliament & Council. (2019). Directive (EU) 2019/790 on copyright and related rights in the Digital Single Market (DSM Directive). Official Journal of the European Union, L 130, 92–125.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, No: 5846, T: 5.12.1951, RG 13.12.1951/7981
- Genç Arıdemir, A. (2003). Türk Hukukunda Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları. Vedat Kitapçılık, İstanbul.
- Goldstein, P., & Hugenholtz, B. (2020). International Copyright: Principles, Law, and Practice (3rd ed.). Oxford University Press.
- IFPI. (2023). Global Music Report 2023: State of the Industry. (11. 7. 2025) <https://www.ifpi.org>
- Karasu, R. (2020). Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Ders Kitabı. Seçkin, Ankara.
- Kaplan, Y. (2004). İnternet Ortamında Fikri Hakların Korunmasına Uygulanacak Hukuk. Seçkin, Ankara.
- Keser-Berber, N. (2003). Elektronik Para ve Dijital İmza. Seçkin, Ankara.
- Kocabey, D. (2004). İnternette Fikri Hakların Korunması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Memiş, T. (2002). Fikri Hukuk Bakımından İnternet Ortamında Müzik Sunumu. Seçkin, Ankara.
- MESAM. (2022). Yıllık Faaliyet Raporu. (11. 7. 2025) <https://www.mesam.org.tr>
- MSG. (2023). Telif Hakları ve Dijital Lisanslama Raporu. (12. 7. 2025) <https://www.msg.org.tr>
- O'Dair, M., & Beaven, Z. (2020). The networked record industry: How blockchain technology could transform the record industry. Strategic Change, 29/2, 103–111. <https://doi.org/10.1002/jsc.2316>.
- Ömeroğlu, E. (2020). Fikri Mülkiyet Haklarının İhlaline Uygulanacak Hukukta “Soft Law” Tarafından Hukuk Seçimine Yer Verilmesi. Public and Private International Law Bulletin, 40/1, 55-77.
- Öztaş, F. (2008). Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, 7. Baskı, Turhan, İstanbul.
- Semiz, Ö. (2015). Teknolojik gelişmeler, bilgiye erişim ve telif hakları: Fırsatlar ve tereddütler. Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR), 1, 63-70.
- Sınar, H. (2001). İnternet ve Ceza Hukuku. Beta, İstanbul.
- Stamatoudi, I. A., & Torremans, P. (Eds.). (2021). EU Copyright Law: A Commentary. Edward Elgar.
- Tekinalp, Ü. (2021). Fikri Mülkiyet Hukuku. Beta Yayınları, İstanbul.
- Topaloğlu, M (2001). İnternette Fikri Haklar Sorunları. (2. 2. 2025) http://www.turkhukuksitesi.com/makale_28.htm.
- TÜRKPATENT. (2023). Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Yıllık Raporu. (12. 7. 2025) <https://www.turkpatent.gov.tr>
- WIPO. (2020). WIPO Copyright Treaty (WCT). (11. 7. 2025) <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/>
- Yalçıntaş, A. (2018). Bırakınız Kopyalasınlar, Bırakınız Paylaşsınlar: Dijitalleşme ve İnternet Çağında Fikri Mülkiyet İlişkileri. (2. 2. 2025) <https://osf.io/as8pc/>.